

การจัดวางอำนาจทางการเมืองของระบอบทหารอียิปต์ช่วงก่อน การเริ่มต้นและสิ้นสุดลงของเหตุการณ์รัฐประหาร ค.ศ. 2013

ณัฐกร คล้ายสุบิน¹

มาริษา กองเงิน²

Received: May 03 17, 2024; Revised: June 17, 2024; Accepted: June 25, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษา การก่อร่างของระบอบทหารอียิปต์ช่วงก่อนการเริ่มต้นเหตุการณ์รัฐประหาร ค.ศ. 2013 และอำนาจทางการเมืองของระบอบทหารอียิปต์หลังสิ้นสุดลงของเหตุการณ์รัฐประหาร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านเอกสารทุติยภูมิและกฎหมายในการวิเคราะห์ระบอบทหารในอียิปต์ที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การเข้าใจการจัดวางแห่งอำนาจของระบอบทหารของอียิปต์ในปัจจุบัน โดยการพินิจผ่านการ

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Email: nattahkorn.k@ku.th

² นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Email: marisa.kong@ku.th

สถาปนากฎหมาย การบริหารประเทศ และการรักษาระเบียบความมั่นคง
ภายในประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อสถาบันกองทัพเริ่มเข้ามามีบทบาททาง
การเมืองในช่วงเหตุการณ์อาหรับสปริงที่สถานการณ์จบลงด้วยการจัดตั้ง
สภาสูงสุดแห่งกองทัพที่เริ่มวิวัฒนาการบทบาทข้างต้นขึ้นเป็นตัวแสดงในฐานะ
ผู้ปกครองผ่านการสถาปนากฎหมายและการรักษาระเบียบความมั่นคง
ภายในประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากกองทัพและกลุ่มภราดรภาพมุสลิมและ
เมื่อเกิดการทำรัฐประหารขึ้นได้เสริมแรงให้สถาบันกองทัพกลายเป็น
ผู้ปกครองที่เข้มแข็งขึ้นเนื่องจากการสถาปนากฎหมายใหม่เกิดขึ้นมาจาก
การร่างโดยอิทธิพลของกองทัพโดยสมบูรณ์ เหตุนี้ทำให้ประธานาธิบดีโดย
กองทัพมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น กอปรกับกิจการกองทัพไม่สามารถถูก
แทรกแซงได้อีกต่อไป และสำหรับการรักษาความมั่นคงภายในรัฐคือ การ
บัญญัติโทษให้การกระทำทางการเมืองที่เป็นภัยคุกคามกลายเป็นการ
กระทำผิดทางอาญาโดยอ้างความชอบธรรมเพื่อสร้างสังคมที่สงบ
เรียบร้อยและผลประโยชน์ของชาติ

คำสำคัญ: ระบอบทหาร, การเมืองอียิปต์, รัฐเสนาภาพ

Examining the political power of the Egyptian military regime prior to and after the 2013 coup d'état

Nattakorn Klaisubin³

Marisa Kongngoen⁴

Abstract

This research article examines the establishment of the Egyptian military regime before the 2013 coup and its subsequent growth in political authority. The study employs a qualitative research method by utilizing secondary documents and legal codes to analyze the development of the military regime in Egypt. This analysis aims to understand the current power of the Egyptian military by examining the establishment

³ Student of Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University Email: nattaikom.k@ku.th

⁴ Student of Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University Email: email: marisa.kong@ku.th

of laws, role in national administration, and involvement in maintaining domestic security regulations.

The study found that the military's foray into politics during the Arab Spring resulted in the formation of the Supreme Council of the Armed Forces (SCAF). The SCAF transitioned from a political player to a praetorian guardian, enacting laws and maintaining domestic security with the backing of both the military and the Muslim Brotherhood. The subsequent coup d'état further consolidated the military's hold on power. New legislation was developed entirely under military control, granting the president sweeping military-related authority. Additionally, civilian oversight of the military was abolished. Moreover, under the guise of promoting peace and national security, the state criminalized political activities deemed threatening.

Keywords: military regime, Egyptian politics, praetorian state

บทนำ

รอซัมนา อะลัล ก็อลบี วัลญุสูล วะเตาะนิ (رسمنا على القلب)
وجة الوطن) หรือ ‘เราจารึกพักตร์ของชาติไว้ในหฤทัย’ คือคำขวัญของ
กองทัพอียิปต์ (Egyptian Armed Forces) ที่สะท้อนภาพการนำ ‘รัฐชาติ
แห่งอียิปต์’ สกัดไว้ในจิตวิญญาณของกองทัพ หรืออนุมานให้เห็นถึงการทำให้
หน้าที่ของกองทัพที่ให้ความสำคัญกับชาติเป็นหัวใจหลัก การหลอมรวม
ชาติกับกองทัพเราต้องพินิจย้อนหลังไปถึงจุดเริ่มต้นความเป็นรัฐชาติใน
ปัจจุบันจากเหตุการณ์ ‘การปฏิวัติอียิปต์ ค.ศ. 1952’ (1952 Egyptian
Revolution) ที่เกิดจากกลุ่มปฏิวัติที่นำโดยกลุ่มทหารที่ชื่อ Free Officers
Movement โดยมี บุคคลสำคัญอย่าง ‘ญะมาล अबدون นาสิร ฮุซัยน์’
(Gamal Abdel Nasser Hussein) หรือที่รู้จักในชื่อของ ‘นัสเซอร์’ ที่ได้นำ
กองกำลังทหารเข้ายึดโครงสร้างพื้นฐานในกรุงไคโรและจับกุมผู้นำ
ทางทหาร โดยใช้ข้ออ้างหลักในการก่อการคือ การคอร์รัปชันและอิทธิพล
ของลัทธิจักรวรรดินิยมของอังกฤษที่ครอบงำประเทศมานานหลายปี กอปร
กับการจัดตั้งคณะบัญชาการปฏิวัติ (Revolutionary Command
Council) หรือ RCC เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำคู่ขนานควบคู่ไปกับกลไกฝ่าย
บริหารของรัฐบาลชุดใหม่ อนึ่งจากงานศึกษาของ Neil Ketchley และ
Gilad Wenig ในวารสาร Comparative Political Studies เผยแพร่เมื่อปี
ค.ศ. 2023 ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิรูปหลังยุคล่าอาณานิคมผ่านกรณีศึกษา
ในอียิปต์ที่ได้อธิบายถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ การกวาดล้างกลุ่มทหารหรือ
เจ้าหน้าที่อาวุโสที่มีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ให้ออกจากการ

บริหาร แต่กระนั้นงานวิจัยชิ้นนี้ได้มีข้อค้นพบเพิ่มเติมคือ กลุ่มข้าราชการที่มีประสบการณ์และข้าราชการที่มีการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยไม่ได้ถูกกวาดล้าง หากแต่ถูกเก็บรักษาเนื่องจากความรู้ความเชี่ยวชาญและความสามารถในการบริหาร และสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐระดับล่างไม่ถูกกวาดล้างด้วยเช่นกันเนื่องจากคณะผู้ก่อการไม่สามารถหาบุคลากรมาทดแทนได้ และต้องการรักษาเจ้าหน้าที่รัฐในระดับล่างไว้ (Ketchley, N. & Wenig, G., 2023: 26-29) แม้จะปรากฏให้เห็นว่ากลุ่มทหารที่ยึดอำนาจพยายามรวบอำนาจผ่านการกวาดล้าง และรักษาสมดุลกับฝ่ายบริหารไปพร้อม ๆ กัน เหตุนี้จึงทำให้กลุ่มปฏิวัติมอบความอิสระกับผู้บัญชาการทหารอย่างเต็มที่ในการบริหารกองทัพ (ไพลิน กิตติเสรีชัย, 2556: 94) ฉะนั้น การก่อการในครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ประการแรก ‘อำนาจทางการทหาร’ กลุ่มปฏิวัติได้ริเริ่มการลงหลักปักฐานทางอำนาจผ่านการกวาดล้างคนในระบบเก่า และประการที่สองคือ ‘อำนาจทางบริหาร’ กลุ่มปฏิวัติพยายามรักษาสมดุลทางกับฝ่ายบริหารหลังการปฏิวัติ

หลังจากนั้นเสอร์ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ หลังการปฏิวัติและอำนาจนั้นเริ่มสูงขึ้นเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ ค.ศ. 1956 ที่กรุงทวายให้เสอร์ขึ้นสู่ตำแหน่ง ‘ประธานาธิบดี’ สำหรับอำนาจทางการทหาร นัเสอร์คือบุคคลแรกที่ผสมผสานอำนาจการบริหารและอำนาจทางการทหารเข้าด้วยกันผ่านวิธีการผสมระบบราชการและรัฐวิสาหกิจเข้ากับนายทหารระดับสูงที่ประจำการและเกษียณ อีกทั้งได้ดำเนินการนำเอาอำนาจทางเศรษฐกิจเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งผ่านการแปรรูป

กิจการต่างชาติให้เป็นของรัฐ (nationalization) ตัวอย่างคือ การแปรรูป คลองสุเอซให้เป็นของรัฐ (Abul-Magd, Z., Akça, I., & Marshall, S., 2020: 10) หากพิจารณาในช่วงหลังการปฏิวัตินัสเซอร์และคณะได้พยายาม รักษาสมดุลทางอำนาจฝ่ายในประเทศ และเมื่อนัสเซอร์เริ่มมีบทบาททางการเมืองอย่างสมบูรณ์ทำให้สถาบันกองทัพมีอำนาจที่เพิ่มมากขึ้นผ่านการ กลืนระบบราชการและรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนกิจการต่าง ๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันกองทัพ ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ กองทัพลือเป็นสถาบันเดียวที่มีความสามารถทางองค์ความรู้และการพัฒนาของอียิปต์ (Ibid, 2020: 10) อำนาจทางเศรษฐกิจของกองทัพเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอีกครั้งเมื่ออียิปต์ที่นำ โดย อันวาร์ ซาดาต (Anwar Sadat) หลังการลงนามในสัญญาสันติภาพ อียิปต์-อิสราเอลเมื่อปี ค.ศ. 1979 คือ การทำให้อำนาจทางเศรษฐกิจที่ครั้ง หนึ่งเคยเป็นกิจกรรมทางการทหารย้ายไปสู่การผลิตของภาคเอกชนหรือพล เรือน โดยมีองค์การที่ทำหน้าที่ดูแลคือ องค์การโครงการบริการแห่งชาติ (National Service Projects Organization) หรือ NSPO แต่กระนั้นก็ตาม องค์การดังกล่าวได้ถูกใช้ในการสร้างรายได้ให้กับกองทัพเพิ่มขึ้น เนื่องจากกองทัพยังคงมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจผ่านช่องทางคือ การประหยัดค่าใช้จ่ายและการพัฒนาประเทศ เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1980 ผ่านใต้การบริหารของ ฮอสนี มูบารัค (Hosni Mubarak) ได้ชะลอแผนการ ปฏิรูปทางเศรษฐกิจที่ให้ภาคเอกชนและภาคพลเรือนเป็นผู้ขับเคลื่อน เศรษฐกิจ เป็นผลให้กองทัพจึงมีบทบาททางเศรษฐกิจผ่านการเป็นพ่อค้าใน ระบบตลาดในฐานะของผู้จัดหาและจัดจำหน่ายสินค้า กอปรกับกองทัพ

กลายเป็นผู้ให้บริการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค (เช่น การบริการสายโทรศัพท์) (Ibid, 2020: 10-11)

เหตุนี้ อนุমানได้ว่าสถาบันกองทัพได้เริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นด้วยการเริ่มต้นจากการเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการถ่วงดุลอำนาจในช่วงหลังการปฏิวัติ การเถลิงอำนาจเป็นผู้ควบคุมฝ่ายบริหารและรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนคืบคลานเข้าไปมีบทบาทในอำนาจทางเศรษฐกิจผ่านการแปรรูปให้เป็นของรัฐ แม้มีความพยายามในการลดอำนาจทหารลงโดยเฉพาะอำนาจทางเศรษฐกิจ หากแต่ไม่เป็นผลและเสริมแรงให้กองทัพมีอำนาจทางเศรษฐกิจที่เพิ่มสูงมากขึ้น เป็นเหตุให้อำนาจของกองทัพที่ปรากฏคือ การมีบทบาทในฝ่ายบริหารและฝ่ายเศรษฐกิจในชนิดที่แบ่งแยกได้ลำบาก การขยายตัวทางอำนาจของทหารที่เพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1950 และเริ่มวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นสถาบันเดียวของรัฐที่มีความสำคัญที่สุดของรัฐ โดยในงานศึกษาของ Imad Harb ในวารสาร Middle East Journal เผยแพร่เมื่อปี ค.ศ. 2003 ชี้ให้เห็นว่า ในช่วงทศวรรษที่ 2000 บุคคลากรจากกองทัพไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยตรงหากแต่เป็นสถาบันที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งประธานาธิบดีอย่างลึกซึ้ง ฉะนั้น ภายใต้การบริหารของอดีตประธานาธิบดีทั้งสามคนซึ่งได้แก่ นัสเซอร์ ซาดัต และมูบารัคคือ ต้องควบคุมสถาบันทางกองทัพให้ได้ (Harb, I., 2003: 269)

เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 2010 คือช่วงเวลาที่มีการเมืองอียิปต์เข้าสู่การเปลี่ยนผ่านอีกครั้ง เนื่องจากภายใต้การบริหารของมูบารัคได้นำมาสู่การ

วิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องประเด็นการทุจริตและความพยายามในการถ่ายโอนอำนาจทางการเมืองให้กับลูกชายของตนคือ กามาล มุบารัค (ดาวราย ลีม์ สายหัว, 2559: 113-114) โดยในงานศึกษาของ Mohammed Zahid ในวารสาร *The Journal of North African Studies* เผยแพร่เมื่อปี ค.ศ. 2010 ได้ฉายให้เห็นการเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกามาล มุบารัค ได้ริเริ่มการปฏิรูประบบเศรษฐกิจให้มีความเป็นเสรีมากขึ้นและการจำกัดอำนาจทางการเมือง ตลอดจนสร้างความโปร่งใสในการเข้ามาตรวจสอบสถาบันกองทัพและภราดรภาพมุสลิม (Muslim Brotherhood)⁵ (Zahid, M., 2010: 221-222) อีกทั้งการศึกษาในครั้งนี้ได้ทำให้เห็นว่า การขึ้นมามีอำนาจของกามาลที่มีแนวคิดในการปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจได้กลายเป็นภัยคุกคามสถาบันของกองทัพ (2010: 229-230) พร้อมกันนี้ใน

⁵ **ภราดรภาพมุสลิม (Muslim Brotherhood)** ถูกก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1928 โดยฮะซัน อัลบันนา (Hassan al-Banna) คือองค์กรภราดรภาพของศาสนาอิสลามที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ภารกิจสำคัญของภราดรภาพคือการทำให้สังคมมีความเป็นมุสลิมมากยิ่งขึ้น (Islamize society) ผ่านการส่งเสริมคุณค่า ศีลธรรม และกฎหมายทางศาสนาหรือ ‘ชารีอะห์’ (Sharia) ด้วยวิธีการอันสำคัญคือการเทศนาและเคลื่อนไหวทางการเมือง หรือปรากฏในลักษณะการผสมผสานทั้งการเทศนาและการขับเคลื่อนทางการเมือง สำหรับบริบทของภราดรภาพมุสลิมในอียิปต์ช่วงแรกของการปฏิวัติอียิปต์ ภราดรภาพดังกล่าวได้กลายเป็นคู่แข่งทางการเมืองกับสถาบันทหารเนื่องจากภราดรภาพปฏิเสธวิสัยทัศน์ของกองทัพที่มีต่ออียิปต์ เหตุผลหนึ่งคือสถาบันกองทัพอียิปต์ต้องการเป็นผู้นำขบวนการสังคมนิยม และรัฐฆราวาส เป็นต้น อ้างอิงจาก Laub, Z. Council on Foreign Relations. (2019). **Egypt’s Muslim Brotherhood** [website]. Retrieve 2024, June 7 from <https://www.cfr.org/backgrounder/egypts-muslim-brotherhood>

งานเขียนของไพลิน กิตติเสรีชัยได้อธิบายการไว้ว่า ‘สถาบันกองทัพ’ คือปัจจัยสนับสนุน (facilitator) จากการก้าวขึ้นมามีบทบาทของบุตรชายของมูบารัคได้นำมาซึ่งการเรียกร้องของกองทัพผ่านการยื่นคำขาดให้เปลี่ยนทายาททางการเมือง และทันทีที่เกิดการต่อต้านจากประชาชนเพื่อโค่นล้มอำนาจของมูบารัค สถาบันกองทัพนั้นไม่ได้ทำหน้าที่เข้าร่วมในการปราบปรามประชาชนหากแต่เลือกพิชิตตนเป็น ‘ตัวกลาง’ ระหว่างสองฝ่าย (2556: 84) เมื่อท้ายที่สุดแล้วหลังจากเหตุการณ์อาหรับสปริง เปรียบเสมือนว่า ‘ประชาชน’ คือผู้ชนะ หากแต่พินิจอย่างถี่ถ้วนจะพบว่าผู้ที่มีชัยชนะอย่างแท้จริงคือ ‘กองทัพ’

สถาบันกองทัพของอียิปต์ได้กลายเป็นตัวแสดงที่สำคัญของรัฐที่แม้มีการเปลี่ยนแปลงทางพลวัตแต่ไม่สามารถทำให้อำนาจของสถาบันกองทัพของอียิปต์ลดลงไปได้จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะพินิจสถาบันกองทัพของอียิปต์หลังผ่านช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทางการเมืองเป็นเหตุให้การศึกษาในครั้งนี้ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการก่อร่างทางอำนาจของสถาบันกองทัพช่วงก่อนเหตุการณ์รัฐประหาร ค.ศ. 2013 และการศึกษาการจัดวางอำนาจของสถาบันกองทัพหลังเหตุการณ์อาหรับสปริง เพื่อศึกษาจุดเริ่มต้นการครองอำนาจของกองทัพและการจัดระเบียบของกองทัพหลังการลุกแก้อำนาจ โดยการศึกษาประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ การก่อร่างของระบอบทหารอียิปต์ช่วงก่อนการเริ่มต้นเหตุการณ์อาหรับสปริง และอำนาจทางการเมืองของระบอบทหารอียิปต์หลังสิ้นสุดลงของเหตุการณ์อาหรับสปริง

วัตถุประสงค์

บทความวิจัยชิ้นนี้ **ประการแรก**ต้องการศึกษาการก่อร่างทางอำนาจของสถาบันกองทัพช่วงก่อนเหตุการณ์รัฐประหาร ค.ศ. 2013 และ **ประการที่สอง**คือ เพื่อศึกษาการจัดวางอำนาจของสถาบันกองทัพหลังเหตุการณ์รัฐประหารในมิติของการผงาดขึ้นมาที่มีอำนาจทางการเมืองผ่านการสถาปนากฎหมาย การบริหารประเทศ และการรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศ จากวัตถุประสงค์ทั้งสองประการจะนำไปสู่การเข้าใจการพิชานแห่งอำนาจของระบอบทหารของอียิปต์ในปัจจุบัน

ขอบเขตการศึกษา

บทความวิจัยชิ้นนี้ต้องการศึกษาตัวแสดงสำคัญคือ ‘สถาบันกองทัพของอียิปต์’ ในการก่อร่างทางอำนาจและการจัดวางอำนาจของตนในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ก่อนและสิ้นเหตุการณ์เหตุการณ์รัฐประหาร ค.ศ. 2013 สำหรับก่อนเหตุการณ์จะพิจารณาในส่วนของการก่อร่างอำนาจของกองทัพแต่เพียงเท่านั้นเนื่องจาก และสำหรับหลังเหตุการณ์รัฐประหาร จะพินิจไปที่การขึ้นมามีบทบาทอำนาจทางการเมืองของกองทัพผ่านการสถาปนากฎหมาย การบริหารประเทศ และการรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศ

เมื่อมองผ่านกรอบแนวคิดหัวเลี้ยวหัวต่อ (critical juncture framework)⁶ จากการศึกษาของ Ruth Berins Collier และ David Collier พบว่าสภาพปัญหาทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวคือ **ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ‘critical juncture’** ที่เกิดการเปลี่ยนผ่านที่ต้องแสวงหาทิศทางใหม่ของรัฐ ซึ่งอยู่ในช่วงก่อนเหตุการณ์รัฐประหารที่จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าบริบทการก่อร่างและการจัดวางอำนาจในเบื้องต้นได้ เมื่อเข้าสู่**ระยะผลตามหลัง ‘aftermath’** ที่รัฐต้องสร้างสถาบันหรือระบอบเพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ และสุดท้ายคือ **ระยะสืบทอด ‘legacy’** คือการดำรงอยู่ของสถาบันหรือระบอบที่สถาปนมาขึ้น ส่วนนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจบทบาทอำนาจทางการเมืองของกองทัพจากการสร้างระบอบทหาร (Collier, R. B.& Collier, D., 1991: 30)

⁶ กรอบแนวคิดหัวเลี้ยวหัวต่อ (critical juncture framework) ของ Ruth Berins Collier และ David Collier ประกอบไปด้วย 5 ระยะได้แก่ ระยะเงื่อนไขก่อนหน้า ‘antecedent conditions’ ที่จะใช้อธิบายสภาพปัญหาด้วยเงื่อนไขอันได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและรัฐ ถัดมาคือ ระยะแตกหัก ‘cleavage’ คือระยะที่เกิดขึ้นของวิกฤตและความขัดแย้งต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ระยะผลตามหลัง และสุดท้ายคือ ระยะสืบทอด ดังที่ได้กล่าวไปในข้างต้น อ้างอิงจาก Collier, R. B. & Collier, D. (1991). Critical Junctures and Historical Legacies. *The Americas*, 59(1). 30.

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทความวิจัยชิ้นนี้คือ การค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้การวิเคราะห์จากเอกสาร (documentary research) ผ่านการศึกษาจากกระบวนทัศน์ของ ‘รัฐเสนานุภาพ’ (praetorian state) ความหมายโดยหลักคือ รัฐที่กองทัพวิวัฒน์เป็นตัวแสดงที่สำคัญในการครอบงำอำนาจทางการเมือง (พวงทอง ภาวีครพันธุ์, 2565: 4-5) โดยนักวิชาการที่ได้เสนอจินตภาพดังกล่าวคนแรกคือ Samuel Huntington (1957) และถัดมาคือนักวิชาการอย่าง Amos Perlmutter (1981) ได้นำเสนอเกี่ยวกับจินตภาพเรื่องรัฐเสนานุภาพสมัยใหม่ไว้ว่า เป็นรัฐที่กองทัพจะแทรกแซงระบอบการเมืองการปกครองบ่อยครั้งมากขึ้น ซึ่งกองทัพมีอำนาจในการกำหนดโครงสร้างทางการเมืองและผู้นำ ตลอดจนนโยบายที่ไม่ว่าจะเป็นนโยบายภายในและนโยบายต่างประเทศให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และสร้างประโยชน์สูงสุดให้แก่กองทัพได้ (Perlmutter, A., 1981: 188-196) โดย Eric Nordlinger (1977) ได้เสนอจินตภาพของรูปแบบของรัฐเสนานุภาพ 3 รูปแบบ ประกอบไปด้วย (2565: 5)

รูปแบบที่หนึ่ง รัฐเสนานุภาพที่มีกองทัพเป็นตัวแสดงในการควบคุมเวที (The praetorian moderator) โดยผู้นำของกองทัพมีอำนาจและบทบาทในการคัดค้านการกระทำของรัฐบาลพลเรือน และยังคงเป็นผู้บังคับบัญชาการสูงสุดของกองทัพด้วยเช่นกัน

รูปแบบที่สอง รัฐเสนานุภาพที่กองทัพเป็นตัวแสดงในการคุ้มครอง (The praetorian guardian) กองทัพเข้ามายึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือน

ชั่วคราวซึ่งอาจเหตุผลที่ว่าประเทศชาติกำลังประสบกับปัญหาความไม่สงบ เรียกร้อย ทั้งนี้รูปแบบดังกล่าวสามารถอธิบายได้ผ่านการแบ่งแยกอำนาจทางบริหาร กล่าวคือกองทัพมีอำนาจในการควบคุมระบอบปกครองและสถาบันทางการเมืองในทางอ้อม ซึ่งระบบราชการ นิติบัญญัติ รัฐบาล หรือศาลถูกกองทัพควบคุมการทำงานเบื้องหลัง

รูปแบบที่สาม รัฐเสนานุภาพที่กองทัพเป็นตัวแสดงในฐานะผู้ปกครอง (The praetorian ruler) เป็นรูปแบบที่กองทัพเข้ามาครอบงำการบริหารจัดการกิจการของประเทศอย่างสมบูรณ์แบบ เนื่องจากมีตัวแสดงที่เป็นทั้งผู้นำประเทศและหัวหน้ารัฐบาลทำหน้าที่ไปพร้อม ๆ กัน ถูกแต่งตั้งขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมการบริหาร ยกตัวอย่างเช่น สถาบันวิชาการการปฏิวัติ (RCC) ที่ถูกกองทัพนำมาใช้เป็นเครื่องมือในหลาย ๆ ประเทศในพื้นที่ตะวันออกกลาง ได้แก่ อียิปต์ ซีเรีย อิรัก ลิเบีย และซูดาน ซึ่งเป็นคณะรัฐมนตรืทหารเฉพาะกิจที่เข้ามาบริหารกิจการภายในและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ คล้ายคลึงกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. นั่นเอง

จากการแบ่งรูปแบบรัฐเสนานุภาพตามจินตภาพของ Eric Nordlinger ทั้งสามรูปแบบ ความแตกต่างระหว่างกองทัพเป็นตัวแสดงในการคุ้มครองและกองทัพเป็นตัวแสดงในฐานะผู้ปกครอง สิ่งที่ใช้ในการพิจารณาคือ กรอบระยะเวลาและทิศทางในการควบคุมการบริหารกิจการของประเทศ โดยกองทัพเป็นตัวแสดงในการคุ้มครองจะกำหนดระยะเวลาในการเข้ามาปกครองประเทศชั่วคราวที่ชัดเจน รวมไปถึงการจัดเตรียมการ

มอบอำนาจการปกครองให้แก่รัฐบาลพลเรือนที่กองทัพรูปแบบดังกล่าวสามารถยอมรับได้ และยังคงไว้ซึ่งอิทธิพลทางการเมืองไว้อยู่ แต่ในขณะเดียวกันรูปแบบของกองทัพที่เป็นตัวแสดงในฐานะผู้ปกครองไม่เพียงแต่การกำหนดระยะเวลาในการเข้ามาปกครองประเทศเพียงแค่นั้น กองทัพยังมีแผนการในการทำให้กองทัพกลายเป็นกลุ่มผู้ปกครองทางการเมืองอย่างชอบธรรม โดยการจัดตั้งพรรคการเมืองที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนของกองทัพ

ทั้งนี้ จินตภาพของ Samuel Huntington (1957) Amos Perlmutter (1981) และ Eric Nordlinger (1977) จะถูกใช้ในการอธิบายถึงการเข้ามามีบทบาททางการเมืองในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทางการเมืองของอียิปต์ในเหตุการณ์อาหรับสปริงที่เริ่มจากการฉายให้เห็นถึงพลังอำนาจของสถาบันกองทัพในการก่อร่างอำนาจของตนไปจนถึงการจัดวางอำนาจเมื่อสิ้นสุดเหตุการณ์ด้วยการวิเคราะห์อำนาจทางการเมืองของทหารผ่าน การสถาปนาอำนาจทางกฎหมาย อำนาจการบริหารประเทศ และการรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศ

ผลการวิจัย

1. การก่อร่างของระบอบทหารอียิปต์ช่วงก่อนการเริ่มต้นเหตุการณ์รัฐประหาร ค.ศ. 2013

ในช่วงก่อนการเกิดเหตุการณ์อาหรับสปริง อียิปต์ปกครองด้วยระบอบสาธารณรัฐ โดยมีฮอสนี มุบารัค เป็นประธานาธิบดีปกครองประเทศอียิปต์ยาวนานกว่า 30 ปี แต่อย่างไรก็ตามภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีมุบารัคมีความเป็นอำนาจนิยมเผด็จการสูงอย่างมาก และถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากจากประชาชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการคอร์รัปชันทางการเมือง ความพยายามในการถ่ายโอนอำนาจไปยังพรรคพวกของตนภายในรัฐบาล ซึ่งนำไปสู่การสร้างอิทธิพลทางการเมืองที่แข็งแกร่งของประธานาธิบดีมุบารัคอีกด้วย นอกจากนี้แล้ว ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลมุบารัคมักจะบริหารจัดการต่าง ๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ธุรกิจของกลุ่มตน ส่งผลให้ชนชั้นนำในสังคมมีฐานะที่ร่ำรวยมากยิ่งขึ้นและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ในขณะที่ชนชั้นกลางไปจนถึงชนชั้นยากจนตกอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถลืมตาอ้าปากได้ อีกทั้งปัญหาภายในประเทศที่ไม่ได้รับการแก้ไขยกตัวอย่างเช่น ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่แปรผกผันกับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาการว่างงาน การบริโภคที่เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ตลอดจนความต้องการพลังงานที่สูง นำไปสู่การไม่พอใจในการบริหารประเทศภายใต้การนำของประธานาธิบดีมุบารัคได้ปะทุขึ้นตามเมืองใหญ่ ๆ ของอียิปต์ ไม่ว่าจะเป็นกรุงไคโร กรุงอเล็กซานเดรีย โดยเริ่มต้นเมื่อวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 2011

ซึ่งมีกลุ่มบุคคลจากทั่วประเทศ ดังต่อไปนี้ (1) กองกำลังฝ่ายความมั่นคงของรัฐ ซึ่งต้องการเป็นอิสระจากอำนาจของรัฐบาลมูบารัค ความต้องการอำนาจ เกียรติยศและศักดิ์ศรีของกองทัพกลับคืนมา รวมไปถึงความรู้สึกนึกคิดต่อหน้าที่ของตนเองต่อประเทศชาติ (2) กลุ่มศาสนา หรือ กลุ่มภราดรภาพมุสลิม หรือ Muslim Brotherhood (3) กลุ่มคนหนุ่มสาวและกรรมกร และ (4) กลุ่มทุนขนาดเล็กจนถึงขนาดกลางและชนชั้นกลาง โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้ถือว่ามีความสำคัญในการประท้วงเพื่อขับไล่ประธานาธิบดีให้ลงจากตำแหน่ง ต้องการให้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ และแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำ จนกระทั่งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของพรรค NDP และผู้นำกองทัพออกแถลงการณ์ให้ประธานาธิบดีลาออกจากตำแหน่ง ในที่สุด วันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 (2559: 114-120)

1.1 การสถาปนาอำนาจทางกฎหมาย

หลังจากการลาออกจากตำแหน่งของประธานาธิบดีมูบารัค สภาสูงสุดแห่งกองทัพ หรือ SCAF' (The Supreme Council of the Armed Forces) ได้เข้ามาดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ สภาผู้แทนราษฎรของอียิปต์ที่มาจากการเลือกตั้งถูกยุบลง SCAF นำโดยรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมอย่างจอมพล โมฮัมเหม็ด ฮุสเซ็น ตันตาวี เข้ามาใช้อำนาจในการบริหารและทางการเมืองด้วยกัน ในสภาประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่อาวุโสจากกองทัพกว่า 20 นาย และกลุ่มภราดรภาพมุสลิมมีที่นั่งในสภาเป็นส่วนใหญ่ (Roll, S., 2016b: 25) โดยการตัดสินใจที่สำคัญของ

สภาสูงสุดแห่งกองทัพประการแรก คือการสถาปนากรอบกฎหมาย ซึ่งไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่เหมือนกับประเทศตูนิเซีย แต่เป็นเพียงการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพียงแก้มาตราเท่านั้น โดยคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจาก SCAF หลังจากนั้นการแก้ไขรัฐธรรมนูญในแก้มาตราถูกนำไปลงประชามติเมื่อวันที่ 19 มีนาคม ค.ศ. 2011 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขในวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 2011 โดยผู้นำกองทัพได้แต่งตั้งตนเองเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจต่าง ๆ สูงสุดอีกด้วย กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ระบุไว้ในมาตรา 60 ให้อำนาจแก่สภาสูงสุดแห่งกองทัพในการเริ่มต้นกระบวนการทางรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ได้รับการอนุมัติจากการลงประชามติของประชาชนให้อำนาจแก่ประธานาธิบดี ที่ว่าการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะไม่เกิดขึ้นหากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจในการบริหารไม่ถูกโอนไปยังนักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งแล้ว (Ibid, 2016b: 25)

ต่อมาในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2011 สภาสูงสุดแห่งกองทัพได้ประกาศขยายอำนาจของตนเอง ในทางนิติบัญญัติด้วยเช่นกัน ตลอดจนการจำกัดอำนาจของประธานาธิบดีอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้มีอำนาจในการควบคุมงบประมาณของกองทัพ และการประกาศสงครามที่ไม่ได้รับการอนุมัติจากกองทัพอีกด้วย ประการถัดมาคือ การแต่งตั้งรัฐบาล “เทคโนแครต” แทนที่จะให้มีการจัดตั้งรัฐบาลประกอบไปด้วยกลุ่มนักการเมืองและกลุ่มทางสังคมที่เกี่ยวข้อง โดยรัฐบาลเทคโนแครตที่ถูกแต่งตั้งโดย SCAF ประกอบไปด้วยคณะรัฐมนตรีที่สำคัญ ๆ อย่างเช่น

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีที่จงรักภักดีต่อกองทัพเป็นอย่างมาก และจอมพลโมฮัมหมัด ฮุสเซ็น ตันตาวี ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหมด้วยตัวเอง (Ibid, 2016b: 27)

1.2 การรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศ

ผู้นำของกองทัพยังคงรักษาสถานะฉุกเฉินที่ถูกประกาศใช้เมื่อปลายทศวรรษที่ 1960 ภายใต้การปกครองของนัสเซอร์ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับอนุญาตให้ควบคุมตัวโดยไม่ต้องมีข้อกล่าวหาสามารถดำเนินคดีได้ในศาลทหาร รวมไปถึงการปราบปรามทางการเมืองอีกด้วย ซึ่งขัดต่อหลักการที่เป็นสากลอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม แม้ในช่วงหลังเหตุการณ์อาหรับสปริง สภาสูงสุดแห่งกองทัพและกลุ่มภราดรภาพมุสลิมเป็นพันธมิตรกัน ต่อมากองทัพพยายามวางแผนในการขัดขวางการเผยแพร่ของศาสนาอิสลามอย่างเป็นวงกว้าง และเพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองของตนเอง นอกจากนี้แล้ว กองทัพยังส่งเสริมมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของกองทัพจากกลุ่มสื่อมวลชนต่าง ๆ เพื่อไม่ให้กลุ่มสื่อมวลชนสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีและความเข้าใจผิดต่อประเด็นความสามารถของรัฐบาลพลเรือนในการบังคับใช้กฎหมายและการจัดการความไม่มั่นคงของประเทศให้ประชาชนได้รับรู้ (Midani, J., 2016a: 25-26)

กองทัพ SCAF ยังดำเนินการขัดขวางการเลือกตั้งประธานาธิบดี อีกทั้งยังประกาศยุบสภาที่มาจากการเลือกตั้งอีกด้วย ซึ่งส่งผลให้ตำรวจและกองทัพมีอำนาจยิ่งกว่าเดิม และนำไปสู่การไม่พอใจของประชาชนและเกิดการประท้วงเกิดขึ้น นอกเหนือจากการประกาศยุบสภาแล้ว SCAF ยังละเมิดสิทธิมนุษยชนหลากหลายประการต่อประชาชนที่มาชุมนุมประท้วง ยกตัวอย่างเช่น การจับกุม การปฏิบัติอย่างทารุณ เป็นต้น จากการรายงานของ Human Rights Watch พบว่าในระยะเวลาเพียงหนึ่งปีแรกของการเปลี่ยนแปลง ประชาชนมากกว่า 12,000 รายถูกนำตัวไปดำเนินคดีในศาลทหาร (Ibid, 2016b: 27) จะเห็นได้ว่า แม้ว่ากองทัพจะอนุญาตให้มีกิจกรรมการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การเป็นประชาธิปไตย แต่กองทัพยังมีความพยายามที่จะต่อต้านการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติทางการเมืองและทางเศรษฐกิจอย่างมาก กองทัพมักจะไม่เปิดเผยการทำงานที่โปร่งใสให้สาธารณชนได้ทราบ และพยายามที่จะเข้าไปมีบทบาทในทางการเมือง ยกอย่างเช่นการรับตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวคือผู้นำกองทัพ นั่นเอง

จากการวิเคราะห์อำนาจทางการเมืองของทหารผ่าน การสถาปนาอำนาจทางกฎหมาย และการรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศของอียิปต์ในช่วงการก่อร่างระบอบทหารอียิปต์ช่วงก่อนการเริ่มต้นรัฐประหารในปี ค.ศ. 2013 แสดงให้เห็นว่ารัฐเสนาคุณภาพตามจินตภาพของ Eric Nordlinger กองทัพ SCAF ถือเป็นตัวแสดงในฐานะผู้ปกครอง (The praetorian guardian) กองทัพเข้ามาครอบงำการบริหารจัดการกิจการ

ของประเทศอย่างสมบูรณ์แบบ การดำรงตำแหน่งของผู้นำกองทัพใน กระทบวงที่สำคัญ ๆ อย่าง กระทบวงกลาโหม การก่อตั้งสภาสูงสุดแห่ง กองทัพ หรือ SCAF เข้ามาดูแลและเปียบความมั่นคงภายในประเทศ ไม่ว่าจะ เป็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เอื้ออำนวยต่อการขยายอำนาจของกองทัพมี ไม่จำกัดระยะเวลาและทิศทางที่ชัดเจน ตลอดจนการแทรกแซงทาง การเมืองที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง อีกทั้งยังขยายอำนาจทางนิติบัญญัติ อำนาจใน การบริหาร และอำนาจทางการศาลด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้แล้ว ความพยายามในการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่ นำไปสู่ประชาธิปไตยนั้นถูกสั่นคลอนลงโดยกองทัพ ในมิติเศรษฐกิจ จาก การรายงานของสำนักข่าว Aljazeera เผยแพร่เมื่อวันที่ 15 เดือน กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2012 พบว่า กองทัพอียิปต์สามารถควบคุมกิจกรรมทาง เศรษฐกิจได้มากกว่าร้อยละ 15 จนถึงร้อยละ 40 กองทัพได้เข้ามีส่วนร่วม ในกลุ่มอุตสาหกรรม โรงงาน และบริษัทต่าง ๆ มากกว่า 35 แห่ง กองทัพ สร้างเครือข่ายขนาดใหญ่ในการควบคุมทรัพย์สินทางเศรษฐกิจในทุกภาค ส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคส่วนอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมด้าน พลังงาน อุตสาหกรรมอาหารแปรรูป หรืออุตสาหกรรมยานยนต์ (Sherine, T., 2012) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมทางอาวุธยุทโธปกรณ์ คิด เป็นเศรษฐกิจหนึ่งในสามของเศรษฐกิจอียิปต์ทั่วประเทศ ซึ่งสร้างอำนาจใน การต่อรองชั้นสูงในแก่กองทัพ นอกจากนี้แล้ว กิจกรรมทางเศรษฐกิจของ ประเทศข้างต้นของกองทัพอียิปต์ดำเนินการไปอย่างเป็นความลับ และไม่ เปิดเผยต่อสาธารณชน เนื่องจากกองทัพจำเป็นต้องปกปิดการดำเนินการ

ต่อกลุ่มภราดรภาพมุสลิม (Tadros, S., 2012) ดังนั้นแล้วเมื่อเวลาต่อมา จึงเกิดการประท้วงเพื่อกดดันให้กองทัพมอบอำนาจในการปกครองให้กับ รัฐบาลพลเรือน รวมไปถึงการเรียกร้องให้เปิดเผยการทำงานของกองทัพในช่วงเวลาที่กองทัพเข้ามาปกครองประเทศโดยสาธารณชน เป็นต้น

2. อำนาจทางการเมืองของระบอบทหารอียิปต์หลังสิ้นสุดลงของ เหตุการณ์รัฐประหาร ค.ศ. 2013

เมื่อประธานาธิบดีมูบารัคก้าวลงอำนาจจากการประท้วงครั้งใหญ่ ที่เกิดขึ้นในช่วงปลายเดือนมกราคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ของปี พ.ศ. 2011 ได้นำมาสู่การจัดตั้ง ‘สภาสูงสุดแห่งกองทัพหรือ ‘SCAF’ ได้เข้ามาบริหาร กิจการของชาติโดยมีจอมพลโมฮาเหม็ด ตันทาวี (Muhammad Tantawi) ดำรงตำแหน่งประธานสภาสูงสุดและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (The Arab Republic of Egypt: Presidency, n.d.) สภาสูงสุดได้เข้ามา บริหารประเทศราว 1 ปีเศษได้นำไปสู่การเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2012 ที่ ผลลัพธ์คือชัยชนะของมูฮัมหมัด มอร์ซี (Mohamed Morsi) จากพรรค เสรีภาพและความยุติธรรม (Freedom and Justice Party) (ซึ่งเป็นพรรค การเมืองที่เชื่อมโยงกับกลุ่มภราดรภาพมุสลิม) ที่นับได้ว่าเป็น ประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกของอียิปต์ (Midani, J., 2016: 18) การบริหารของมอร์ซีเกิดขึ้นได้เพียง 1 ปี ต้องเผชิญกับปัญหา เจริญโครงสร้างที่ฝักรากลึกในสังคมมานานหลายทศวรรษแต่ไม่สามารถแก้ไข ได้เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ พลังงาน ความมั่นคงและทางทหาร แต่ส่วนที่

ผลักดันให้เกิดการทำให้รัฐประหารนั้นสามารถพินิจได้จากวิทยานิพนธ์เรื่อง *What Caused the Failure of the Egyptian Revolution?* ที่เขียนโดย Jumana Midani ได้อรรถาธิบายปัจจัยผลักดันมาจาก ‘การคำนวณที่ผิดพลาดของกลุ่มภราดรภาพมุสลิม’ (miscalculations of the Muslim Brotherhood) ที่สามารถแบ่งสาเหตุออกได้เป็นคือ (1) การขาดประสบการณ์ของรัฐบาลใหม่เนื่องจากอียิปต์ขาดการพัฒนาทางด้านประชาธิปไตย (2) การรวมอำนาจของกลุ่มภราดรภาพมุสลิมมากเกินไป (3) การทำไม่ได้ตามสัญญาของรัฐบาลมอร์ซีที่นำไปสู่ความท้อแท้ของประชาชน (4) ปัญหาทางความมั่นคงและเศรษฐกิจที่ยังรากลึกของอียิปต์ (5) ความไม่พอใจของกลุ่มชนชั้นสูงเนื่องจากกลุ่มภราดรภาพมุสลิมไม่สามารถจัดการผลประโยชน์กับชนชั้นสูงได้ และสุดท้ายคือ (6) การให้อำนาจอิสระสถาบันกองทัพและตำรวจจนมีส่วนที่ทำให้อำนาจของมอร์ซีถูกบ่อนทำลาย (2016: 19-21) ดังนั้น เมื่อเกิดการชุมนุมประท้วงของประชาชนอีกครั้งจึงเปรียบกับตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดการทำให้รัฐประหารในที่สุด

เหตุนี้ การอธิบายในหัวข้อนี้ประกอบไปด้วย (1) การสถาปนากฎหมาย (2) การบริหารประเทศ และ (3) การรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศ เพื่อทำความเข้าใจอำนาจทางการเมืองของระบอบทหารหลังสิ้นสุดเหตุการณ์โดยใช้กรอบทฤษฎีตามจินตภาพของ Samuel Huntington (1957) Amos Perlmutter (1981) และ Eric Nordlinger

(1977) เพื่อฉายให้เห็นถึงการผงาดขึ้นมาจัดวางอำนาจของสถาบันกองทัพ หลังการทำรัฐประหาร

2.1 การสถาปนากฎหมาย

เมื่ออำนาจถูกเปลี่ยนแปลงจากการทำรัฐประหาร ผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารและรักษาการตำแหน่งประธานาธิบดีคือ อัดลีมานซูร์ (Adly Mansour) หรือ ‘มานซูร์’ ในกรณีนี้เองได้ประกาศปฏิญญารัฐธรรมนูญ (Constitutional Declaration) หรือ ‘CD’ อันเป็นแผนปฏิบัติงานสำหรับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2012 ผ่านการจัดทำโดยคณะกรรมการกฎหมาย (legal committee) จำนวน 10 คน ใช้กรอบระยะเวลาการแก้ไขภายใน 30 วัน เมื่อเสร็จสิ้นแล้วนั้นต้องเสนอกฎหมายต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญ (Constituent Assembly) หรือ ‘CA’ จำนวนทั้งสิ้น 50 คนที่มาจากตัวแทนจากภาคส่วนที่แตกต่างทางสังคม อนึ่ง สภาร่างรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นภายใต้ข้อกำหนดที่ออกโดยมานซูร์แตกต่างจากการร่างรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้าคือ การไร้ซึ่งกลุ่มภราดรภาพมุสลิมและพันธมิตร เพื่อให้กฎหมายสูงสุดแห่งรัฐที่จะเกิดขึ้นมีสภาพเป็นเนื้อเดียวกันโดยในระหว่างกระบวนการร่างกฎหมายได้มีการถ่ายทอดสดการอภิปรายทางโทรทัศน์เพื่อสร้างความโปร่งใส แต่อย่างไรก็ตามได้มีการงดการถ่ายทอดสดเนื้อหาการอภิปรายเกี่ยวกับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกองทัพ สำหรับในขั้นการวินิจฉัยของสภาร่างธรรมนูญพบว่า ร่างกฎหมายของคณะกรรมการได้ถูกพิจารณาเห็นชอบและผ่านการอนุมัติอย่างรวดเร็ว

และเมื่อเข้าสู่กระบวนการประชามติพบว่าผู้มีเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญด้วยคะแนนเสียงกว่า 98.1% ของคะแนนเสียงทั้งหมด (European Parliament, Policy Department, 2014a: 6-8)

สำหรับการสถาปนากฎหมายที่สะท้อนผลจากการทำรัฐประหารหรืออำนาจของสถาบันกองทัพนั้นผู้เขียนมุ่งพิจารณาไปที่อำนาจอธิปไตย 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการ ตลอดจนองค์กรอิสระ (Independent Institutions) สำหรับฝ่ายบริหาร ผู้เขียนสามารถจำแนกประเด็นสำคัญคือ ประการแรกตามมาตราที่ 139 ในรัฐธรรมนูญระบุว่าประธานาธิบดีทำหน้าที่เป็นประมุขแห่งรัฐและเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงให้ดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปีตามปกติวิสัย หากแต่เมื่อพินิจไปที่ประการที่สองอำนาจต่อประธานาธิบดีเหนือกองทัพตามมาตราที่ 152 ได้ให้อำนาจประมุขเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด หากแต่เมื่อตรวจสอบต่อไปพบว่า

“ในกรณีที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง สภาผู้แทนราษฎรจะต้องปรึกษาทหารหรือกับสภาทหารสูงสุด (SCAF) และต้องได้รับความเห็นชอบจากทั้งคณะรัฐมนตรีและสภาป้องกันราชอาณาจักร (National Defense Council) [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน] (Constitution of The Arab Republic of Egypt 2014, 2014b: 41)”

จากกรณีที่บัญญัติพบว่า เมื่อไม่สามารถหาผู้บัญชาการกองทัพได้ นั้นจำเป็นต้องปรึกษาหารือกับองค์กรของกองทัพ นอกจากอำนาจในการควบคุมกองทัพแล้วนั้น ประการที่สามประธานาธิบดีสามารถเสนอให้มีการทำประชามติได้เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของรัฐ ถัดมาคือประการสุดท้ายการสั่งการและการดูแลรัฐบาลเป็นอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี พร้อมทั้งกำหนดนโยบายสาธารณะ 'ความร่วมมือ' กับประธานาธิบดี และเตรียมร่างกฎหมายและกฤษฎีกา กอปรกับประธานาธิบดีมีอำนาจเรียกประชุมรัฐบาลเพื่อหารือเรื่องสำคัญและทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุมและตัดสินใจหนึ่งสำหรับการถอดถอนประธานาธิบดี จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อสภาผู้แทนราษฎรมีมติถอดถอน 2 ใน 3 ของคะแนนเสียงทั้งหมด (Ibid, 2014a: 9) ในแง่นี้พบว่าประธานาธิบดีทำหน้าที่ในการบริหารประเทศควบคุมกองทัพ และเสนอการจัดทำประชามติ แต่กระนั้นก็ตามในบางสถานการณ์สำหรับการควบคุมทางกองทัพต้องผ่านการปรึกษาหารือและเห็นชอบจากองค์กรของกองทัพ

ฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นรูปแบบสภาเดี่ยว (แต่เดิมนั้นอียิปต์เป็นรัฐสภาแบบคู่ แต่เมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ยกเลิกสภาสูง) โดยสาระสำคัญของที่ผู้เขียนสามารถจำแนกได้คือ ประการแรกอำนาจของรัฐสภาถูกแทรกแซงโดยประธานาธิบดีสามารถแต่งตั้งสมาชิกรัฐสภาได้มากถึง 5% ของจำนวนทั้งหมดสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของประธานาธิบดีที่สามารถบ่อนทำลายอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติได้ และประการที่สองอำนาจในการถ่วงดุลของรัฐสภาที่อ่อนแอ เหตุจากการที่

ประธานาธิบดีสามารถแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภานั้นทำให้การหาเสียง 2 ใน 3 เพื่อถอดถอนประธานาธิบดีเป็นเรื่องยาก (2014a: 9) ดังนั้น เห็นได้ว่า ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันทำให้ประธานาธิบดีมีอำนาจเหนือสภานิติบัญญัติ เพราะฝ่ายนิติบัญญัติต้องเผชิญกับความยากลำบากในการตรวจสอบซึ่งกลายเป็นเหตุที่ทำให้การถ่วงดุลอำนาจตามหลักประชาธิปไตยไม่เกิดขึ้น

ฝ่ายตุลาการ จากการสำรวจพบว่าเจตจำนงของรัฐธรรมนูญและความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการเกิดขึ้นในทิศทางที่ตรงกันข้าม เนื่องจากความเป็นอิสระของตุลาการตามความในมาตราที่ 184 ของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ว่า **ฝ่ายตุลาการเป็นหน่วยงานอิสระที่ดำเนินงานผ่านศาลทุกประเภทและทุกระดับ** ศาลจะต้องออกคำวินิจฉัยของตนตามกฎหมาย และกฎหมายจะกำหนดเขตอำนาจศาลของศาล **โดยการแทรกแซงกิจการของศาลหรือคดีที่พิจารณาอยู่นั้นถือเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ** [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน] (2014b: 49) ดังนั้นศาลคือ อำนาจอธิปไตยที่เป็นอิสระและการแทรกแซงถือเป็นความผิด แต่ความย่อนแย้งที่ปรากฏในกฎหมายฉบับที่ 46/1972 คือ การให้อำนาจฝ่ายบริหารในการเข้ามาแทรกแซงฝ่ายตุลาการ (2014a: 10) ฉะนั้น แม้มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลต้องเป็นอิสระแต่สำหรับกฎหมายฉบับที่ 46/1972 กลับทำให้ฝ่ายบริหารเข้าแทรกแซงศาล ได้ฉายให้เห็นว่าสถานภาพของตุลาการอยู่ภายใต้บริบทการถูกแทรกแซงจากฝ่ายบริหารที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุข

องค์กรอิสระ (Independent Institutions) โดยในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้อำนาจองค์กรอิสระทำหน้าที่ควบคู่ไปกับสภานิติบัญญัติฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ แต่อย่างไรก็ตาม ในเอกสารของรัฐสภายุโรปที่ชื่อ *Egypt: in-depth analysis of the main elements of the new constitution* ได้ระบุถึงความไร้อิสระขององค์กรอิสระเนื่องจากรัฐธรรมนูญไม่ได้รับประกันความเป็นอิสระขององค์กรอิสระทั้งหมดเช่น ธนาคารกลางและสำนักงานตรวจสอบกลาง (Central Audit Office) (Ibid, 2014a: 10) ดังนั้น แม้มีการเกิดขึ้นของสถาบันองค์กรอิสระแต่สิ่งที่เป็นอุปสรรคคือ การขาดหลักประกันและกลไกการดำเนินการที่ชัดเจน ตลอดจนความเป็นไปได้ในการถูกแทรกแซงในอนาคต

ดังนั้น ภายใต้การสถาปนากฎหมายหลังการทำรัฐประหารพบว่าการเขียนร่างรัฐธรรมนูญเกิดจากการร่างของคณะกรรมการกฎหมายที่เกิดจากฝ่ายรัฐประหารเพียงลำพังโดยไร้ซึ่งกลุ่มพันธมิตร ความเป็นเนื้อเดียวกันของกฎหมายคือ การเถลิงอำนาจของประธานาธิบดีที่มีเพิ่มขึ้นด้วยการให้อำนาจเข้าไปแทรกแซงฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระได้ด้วยการบัญญัติให้รัฐสภาได้ถูกครอบงำบางส่วนหนึ่งจากประธานาธิบดี และความเป็นอิสระของศาลที่ฝ่ายบริหารสามารถแทรกแซงได้ ตลอดจนการเพิ่มขึ้นองค์กร (ไม่) อิสระที่ขาดหลักประกันในการทำงานและกลไกที่เหมาะสม แต่ถึงกระนั้นก็ตาม อำนาจที่ล้นพ้นของประธานาธิบดีต้องถูกจำกัดทันทีโดยอิทธิพลของกองทัพ เพราะการสถาปนากฎหมายใหม่นั้นได้กำหนดเงื่อนไขที่ต้องคำนึงถึงสถาบันและองค์กรของกองทัพเป็นสำคัญ

2.2 อำนาจการบริหารประเทศ

การบริหารประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญในฉบับปัจจุบันได้เพิ่มอำนาจของสถาบันกองทัพต่อการเข้ามามีการบริหารประเทศ โดยพบว่า สถานภาพของกองทัพหลังการทำรัฐประหารได้ยกให้กองทัพมีสถานภาพที่พิเศษมากขึ้นในทางพฤตินัยที่แปรรูปให้อียิปต์อยู่ในลักษณะ ‘รัฐซ้อนรัฐ’ (state within a state) ด้วยวิธีการคือ การจำกัดการกำกับดูแลของพลเรือน ที่สะท้อนจากการสำรวจสามประการ **หนึ่ง** แม้อำนาจการแต่งตั้ง รัฐมนตรีกลาโหมคือหน้าที่ของประธานาธิบดี หากแต่การแต่งตั้งนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากกองทัพเสียก่อน **สอง** คือ การจัดตั้งสภาป้องกันประเทศ (The National Defense Council) หรือ NDC โดยสภาการป้องกันประเทศส่วนใหญ่เป็นบุคคลของกองทัพและมีอิทธิพลต่อนโยบายภายในประเทศ ซึ่งสมาชิกของสภาประกอบด้วย ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หัวหน้าหน่วยข่าวกรอง เสนาธิการกองทัพ ผู้บัญชาการกองทัพ หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการกองทัพ และหัวหน้าหน่วยข่าวกรองทางทหาร โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดหน้าที่ไว้ในหมวดที่ 8 มาตรา 203 ระบุว่า สภามีอำนาจตรวจสอบเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงและบูรณภาพของประเทศ และหารือเรื่องงบประมาณของกองทัพซึ่งจะรวมเป็นงบประมาณแผ่นดิน [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน] (Ibid, 2014b: 54) สาม

คือ งบประมาณของกองทัพไม่ถูกตรวจสอบจากสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากงบประมาณถูกออกโดยสภาป้องกันประเทศ และประการสุดท้ายคือ อำนาจที่เพิ่มมากขึ้นของสถาบันทหาร ในมิติแรกเนื่องจากศาลทหารสามารถดำเนินคดีกับพลเรือนในข้อหากระทำความผิดต่อบุคลากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกทางทหารได้ (Ibid, 2014b: 54-55) และมิติที่สองคือ หากต้องการยุบสภาผู้แทนราษฎร จำเป็นที่ต้องปรึกษาหารือกับ ‘SCAF’ และ ‘NDC’ ดังนั้นภายใต้การสถาปนากฎหมายใหม่ได้สืบเนื่องให้สถาบันกองทัพมีอำนาจในการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศในฐานะผู้เลือกรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม สมาชิกส่วนใหญ่ของสภาป้องกันประเทศ งบประมาณที่รัฐสภาไม่สามารถตรวจสอบได้ และอำนาจในการนำพลเรือนตัดสินในศาลทหารตลอดจนการออกความเห็นในการยุบสภา

2.3 การรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศ

การอภิปรายการรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศหลังการทำรัฐประหารจะสำรวจไปที่ (1) กฎหมายการชุมนุม (The Protest Law) (2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ (Non-governmental Organization) หรือ ‘NGOs’ และ (3) การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา เพื่อให้ทราบถึงการรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศที่เกิดขึ้น สำหรับกฎหมายการชุมนุม มีสาระสำคัญคือ การออกมาชุมนุมต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องประมาณ 3-15 วันก่อนการชุมนุม การให้อำนาจทางด้านความปลอดภัยในการยกเลิกและเลื่อนการ

ชุมนุมที่เป็นภัยคุกคาม การกำหนดพื้นที่ที่ห้ามชุมนุมประท้วง การกำหนดโทษปรับและจำคุกฐานฝ่าฝืนกฎหมาย และอนุญาตให้ตำรวจใช้กำลังสลายการชุมนุม ในงานวิจัยของ Amr Hamzawy เรื่อง *Egypt after the 2013 military coup: Law-making in service of the new authoritarianism* ที่ระบุว่า ศาลรัฐธรรมนูญ (the Supreme Constitutional Court) วินิจฉัยว่า กฎหมายฉบับนี้มีไว้เพื่ออำนวยความสะดวกไม่ใช่จำกัดสิทธิในการประท้วง แต่ในปัจจุบันทางศาลรัฐธรรมนูญมีคำตัดสินให้ใช้กฎหมายบางมาตราเพื่อไม่จำกัดสิทธิของประชาชน แต่กฎหมายฉบับดังกล่าวยังคงให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในการใช้ดุลยพินิจในการจำกัดการประท้วง (Hamzawy, A., 2017: 393-395)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์
สำหรับ NGOs พบว่าหลังทำรัฐประหารนั้นได้มีการตรากฎหมาย ที่เกี่ยวกับ NGOs โดยมีทรศนะต่อองค์กรดังกล่าวในฐานะภัยคุกคามต่อการควบคุม ทำให้กฎหมายมีเป้าหมายเพื่อจำกัดการวิพากษ์วิจารณ์ที่มีผลต่อการรับรู้ของสาธารณชน และกฎหมายดังกล่าวถูกใช้เป็นข้ออ้างในการจำกัดขอบเขตการดำเนินงานของ NGOs สารสำคัญของกฎหมายที่ออกในปี ค.ศ. 2016 ในภาพรวมมีมาตรการที่เข้มงวดมากขึ้นเนื่องจาก การก่อตั้ง NGOs มีสิทธิถูกปฏิเสธได้จากกระทรวงความสามัคคีทางสังคม (Ministry of Social Solidarity) ห้าม NGOs ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองหรือสหภาพแรงงาน การสร้างหน่วยงานของภาครัฐในการตรวจสอบที่มาของแหล่งทุนของ NGOs การอนุญาตให้หน่วยงานรัฐยับยั้ง

คำขอเงินทุนและธุรกรรมทางการเงินทั้งหมดของ NGOs และกำหนดบทลงโทษที่รวมถึงยุบ NGOs สำหรับ Amr Hamzawy ได้วิพากษ์ต่อไปว่าการออกกฎหมายควบคุมได้นำไปสู่การสร้างความหวาดกลัวของ NGOs การขัดขวางการเข้าถึงเงินทุนจากต่างประเทศ เกิดการคุกคามความอยู่รอดของภาคประชาสังคม และความร่วมมือระหว่างประเทศที่ลดลง (Ibid, 2017: 395-397) ดังนั้น การรักษาระเบียบความมั่นคงของภาครัฐเกิดขึ้นอย่างเข้มงวดต่อ NGOs มีส่วนสำคัญในการทำลายอิสระและเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศ

การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ที่เกิดขึ้นในสมัยของประธานาธิบดีอับเดล ฟัตตอห์ เอล-ซีซี (Abdel Fattah el-Sisi) หรือ ‘เอล-ซีซี’ ได้ผ่านการแก้ไขมาตรา 78 ของประมวลกฎหมายอาญา เพื่อจำกัดการเคลื่อนไหวทางการเมือง ที่มาสาระสำคัญคือ การกระทำที่เป็น การระดมเงินทุน อุปกรณ์ หรือแม้แต่สิ่งอื่น ๆ จากต่างประเทศหรือหน่วยงานในประเทศบางแห่งถือว่าการกระทำความผิดทางอาญา พร้อมกันนี้กฎหมายเปิดช่องให้จับกุมจากผู้ที่ต้องสงสัยด้วยข้ออ้างที่คลุมเครือจาก ‘การกระทำที่เป็นการทำลายผลประโยชน์ของชาติ’ และ ‘การละเมิดความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ’ การแก้ไขกฎหมายดังกล่าว มีผลทำให้การเคลื่อนไหวทางการเมืองและการรวมกลุ่มของ NGOs ได้ถูกทำให้กลายเป็นอาชญากรรมมากขึ้น (2017: 397-398)

ดังนั้น สามารถอนุมานได้ว่าภายใต้การรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศได้เกิดข้อจำกัดของพลเรือน ด้วยการทำให้การกระทำ

บางอย่างเป็นอาชญากรรม เช่น การชุมนุมที่เต็มไปด้วยเงื่อนไข และการถูกจำกัดจากเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการถูกควบคุมด้วยข้ออ้างทางด้านความปลอดภัย การกระทำที่ถูกทำให้เห็นอาชญากรรมมากที่สุดคือ การก่อตั้ง NGOs เนื่องจากการก่อตั้งเต็มไปด้วยเงื่อนไขที่ซับซ้อน การถูกสอดส่องโดยภาครัฐด้วยข้ออ้างการทำลายผลประโยชน์ของชาติและละเมิดความสงบเรียบร้อย ด้วยการแก้ประมวลกฎหมายอาญาที่เพิ่มบทลงโทษและมาตรการที่รุนแรงทำให้ผลลัพธ์คือ การมุ่งประหัตประหารทุกการกระทำที่เป็นการคุกคามอำนาจส่วนหนึ่งเพื่อยับยั้งไม่ให้เกิดเหตุการณ์ประท้วงที่นำไปสู่การล้มอำนาจในคราวของมูบารัคและมอร์ซีเพื่อการรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศให้อำนาจของตนไม่ถูกท้าทาย

สำหรับการอภิปรายตามกรอบของจินตภาพของรัฐเสนาภาพพบว่า สถาบันกองทัพอียิปต์มีอำนาจทางการเมืองที่เพิ่มมากขึ้นหลังการทำรัฐประหาร ค.ศ. 2013 เนื่องจากเป็นเพียงองค์คณะผู้ร่างเพียงหนึ่งเดียว ผลักดันให้กองทัพกลายเป็น **‘รัฐเสนาภาพที่กองทัพเป็นตัวแสดงในฐานะผู้ปกครอง’** ที่ครอบงำอำนาจการบริหารจัดการกิจการของประเทศอย่างสมบูรณ์ที่พิสูจน์ได้จาก (1) การสถาปนากฎหมายที่ไม่มีอำนาจใดสามารถถ่วงดุลอำนาจของกองทัพได้ ด้วยการให้อำนาจอธิปไตยทั้งสามฝ่ายไม่สามารถตรวจสอบกองทัพได้ และอำนาจทั้งฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติต้องหารือและปรึกษาร่วมกับกองทัพ ตลอดจนการให้อำนาจของประธานาธิบดี (ของทหาร) มีอำนาจเพิ่มขึ้นผ่านการเข้าไปแทรกแซงอำนาจอธิปไตยและองค์องค์กรอิสระได้ (2) อำนาจการบริหารประเทศ โดยที่

กองทัพได้จำกัดการกำกับดูแลของพลเรือนจากรัฐธรรมนูญด้วยการที่
กิจการกลาโหมต้องได้รับความเห็นชอบของกองทัพ การสร้างกลไกเพื่อ
สร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในการบริหารประเทศภายใต้การกำกับ
ดูแลขององค์กรของกองทัพคือ ‘SCAF’ และ ‘NDC’ และการเพิ่มอำนาจที่
เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะการให้องค์กรทั้งสองกลายเป็นผู้ที่อนุญาตให้เกิดการยุบ
สภาได้ และ (3) การรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศเพื่อให้
อำนาจของกองทัพยังคงอยู่และไม่ถูกท้าทายเมื่อครั้งที่เคยเกิดขึ้นคือ การ
บัญญัติกฎหมายข้อจำกัดในการชุมนุม และการเกิดขึ้นของ NGOs ผ่าน
การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาที่ทำให้การกระทำบางอย่างทางการเมือง
ที่เป็นคุกคามกลายเป็นอาชญากรรมด้วยข้ออ้างของความสงบสุขและที่
สำคัญคือ ความมั่นคงของชาติและผลประโยชน์แห่งชาติ

สรุปผลการวิจัย

จากศึกษาตามกรอบแนวคิดรัฐเสนาภาพ ในช่วงก่อนการเริ่มต้น
รัฐประหารในปี ค.ศ. 2013 พบว่า กองทัพเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมือง
มากขึ้น การเข้ามามีบทบาทสามารถอธิบายตามจินตภาพของ Samuel
Huntington และ Amos Perlmutter โดยช่วงก่อนการทำรัฐประหาร
กองทัพได้เริ่มเข้ามำกำหนดโครงสร้างของรัฐผ่านการสถาปนารอบ
กฎหมายที่ให้อำนาจแก่กองทัพในการบริหารจัดการประเทศ การดำรง
ตำแหน่งที่สำคัญของผู้นำแห่งกองทัพโดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เอื้อ
ผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มของตน รวมไปถึงการแต่งตั้งรัฐบาลเทคนิคโนแคเรต ซึ่ง

เป็นคณะรัฐมนตรีที่จงรักภักดีต่อกองทัพเป็นอย่างมาก ในส่วนของการรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศ กองทัพยังคงประกาศใช้กฎหมายในสภาวะฉุกเฉินซึ่งขัดกับหลักการสากล ยกตัวอย่างเช่น การละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือการนำตัวพลเรือนไปดำเนินคดีในศาลทหาร นอกจากนี้แล้ว กองทัพยังใช้มาตรการรักษาความมั่นคงจากกลุ่มสื่อมวลชนต่าง ๆ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีและความเข้าใจผิดต่อความสามารถของรัฐบาลพลเรือนในการบังคับใช้กฎหมายและการจัดการความไม่มั่นคงของประเทศให้ประชาชนได้รับรู้ด้วยเช่นกัน อนึ่ง การวิเคราะห์อำนาจทางการเมืองของทหารผ่าน การสถาปนาอำนาจทางกฎหมาย และการรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศของอียิปต์ในช่วงการก่อร่างระบอบทหารอียิปต์ช่วงก่อนการเริ่มต้นรัฐประหารในปี ค.ศ. 2013 แสดงให้เห็นว่ารัฐเสนาานุภาพตามจินตภาพของ Eric Nordlinger เรื่องรัฐเสนาานุภาพพบว่า กองทัพ SCAF ถือเป็นตัวแสดงในฐานะผู้ปกครอง (The praetorian guardian)

เมื่อมอร์ซีก้าวลงจากอำนาจเนื่องจากการคำนวณที่ผิดพลาดของกลุ่มภราดรภาพมุสลิมเป็นเหตุให้สถาบันกองทัพมีอำนาจมากขึ้นและเข้ามาช่วงชิงอำนาจได้ในที่สุด **ช่วงหลังการทำรัฐประหาร**พบว่า การลงหลักปักฐานทางอำนาจทางการเมืองของระบอบทหารจากการทำรัฐประหารสะท้อนให้เห็นได้จากการสถาปนากฎหมายเพียงลำพังโดยปราศจากกลุ่มพันธมิตร ศึกษาเมื่อศึกษาความแนวคิดรัฐเสนาานุภาพ ผลลัพธ์ที่ได้คือพบว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่ให้อำนาจประธานาธิบดีที่เพิ่มมากขึ้นในการเข้าแทรกแซงอำนาจอิจิปไตย์ฝ่ายต่าง ๆ และองค์กรอิสระได้ กอปรกับสถาบัน

กองทัพได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการบริหารประเทศในการเลือกตำแหน่ง รัฐมนตรีกลาโหม การครองเสียงข้างมากใน NCD และการทำหน้าที่เป็นผู้ ปรีกษาและหารือในกิจการความมั่นคงของรัฐทั้งหมด ตลอดจนการ กลายเป็นผู้เห็นชอบในการยุบสภา สำหรับการรักษาระเบียบความมั่นคง ภายในประเทศนั้นต่างออกไปจากก่อนการทำรัฐประหารเนื่องจาก รัฐได้ แปรสภาพกฎหมายในสภาวะฉุกเฉินเป็นทำให้กลายเป็นโทษกฎหมายทาง อาญา เช่น การชุมนุมและการก่อตั้ง NGOs เป็นต้น ดังนั้น หากพิจารณา จินตภาพแห่งรัฐเสนาภาพจากแนวคิดของ Eric Nordlinger พบว่า สถาบันกองทัพได้กลายเป็นผู้ปกครองที่มีความเข้มแข็งมากขึ้นจากการ พัฒนาเครื่องมือในการควบคุมการบริหารรัฐอย่าง SCAF ผู้การเกิดขึ้นเป็น NCD ที่ควบคุมอำนาจรัฐซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากองทัพมีอำนาจทางการเมือง อยู่และพัฒนากลายเป็นสถาบันที่มีความชอบธรรมทางการเมือง เพื่อบรรลุ เป้าหมายสำคัญของกองทัพในการผดุงผลประโยชน์ของชาติตามอุดมคติ ของตน กองทัพจึงต้องมีบทบาทในฐานะศูนย์กลางอำนาจของรัฐ และการ ดำรงบทบาทนี้จะนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของรัฐซึ่งจะทำให้กองทัพ กลายเป็นตัวแสดงที่ครอบงำอำนาจทางการเมืองอย่างชอบธรรม

เอกสารอ้างอิง

ดาวราย ลิมสา่ยหัว. (2559). การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยในอาหรับ :
ศึกษาเปรียบเทียบอียิปต์และอิหร่าน. วารสารสังคมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 246(2), [E-book]. สืบค้นเมื่อ 22
กุมภาพันธ์ 2567 จาก
<https://doi.org/10.61462/cujss.v46i2.1209>.

พวงทอง ภาวีครพันธ์. (2565). การสร้างรัฐเสนานุภาพของไทยจาก
รัฐประหาร 2490 ถึงรัฐประหาร 2557. วารสารสังคมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 52(1), [E-book]. 1-29. สืบค้นเมื่อ 3
เมษายน 2567 จาก
<https://doi.org/10.61462/cujss.v52i1.665>

Abul-Magd, Z., Akça, I., & Marshall, S. (2020). **Two Paths to
Dominance: Military Businesses in Turkey and Egypt.**
[website]. Retrieve 2024, April 15 from
[https://policycommons.net/artifacts/423145/two-paths-
to-dominance/1394242/](https://policycommons.net/artifacts/423145/two-paths-to-dominance/1394242/)

Collier, R. B. & Collier, D. (1991). Critical Junctures and
Historical Legacies. **The Americas**, 59(1). 27-39.

- European Parliament. Policy Department. (2014a). **Egypt: in-depth analysis of the main elements of the new constitution.** [pdf]. Retrieve 2024, April 15 from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/433846/EXPO-AFET_NT\(2014\)433846_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/433846/EXPO-AFET_NT(2014)433846_EN.pdf)
- Hamzawy, A. (2017). Egypt after the 2013 military coup: Law-making in service of the new authoritarianism. **Philosophy and Social Criticism**, 43(4-5), 392-405. [pdf]. Retrieve 2024, April 15 from <https://doi.org/10.1177/0191453717695367>
- Harb, I. (2003). The Egyptian Military in Politics: Disengagement or Accommodation? **Middle East Journal**, 57(2), 269–290.
- Ketchley, N. & Wenig, G. (2023). Purging to Transform the Post-Colonial State: Evidence From the 1952 Egyptian Revolution. **Comparative Political Studies**. doi.org/10.1177/0010414023120996

Laub, Z. Council on Foreign Relations. (2019). **Egypt's Muslim Brotherhood** [website]. Retrieve 2024, June 7 from <https://www.cfr.org/backgrounder/egypts-muslim-brotherhood>

Midani, J. (2016a). **What Caused the Failure of the Egyptian Revolution?** (Thesis of Master of Arts, University of Memphis).

OHCHR. (2014b). **Constitution of The Arab Republic of Egypt 2014**. [pdf]. Retrieve 2024, April 15 from https://www.ohchr.org/sites/default/files/lib-docs/HRBodies/UPR/Documents/Session20/EG/A.HRC.W.6.6.20.EGY_1_Egypt_Annex_4_Constitution_E.pdf

Perlmutter, A. (1981). **Political Roles and Military Rulers**. London: Frank Cass. ISBN 9780714631226

Roll, S. (2016b). **Managing change: how Egypt's military leadership shaped the transformation**. *Mediterranean Politics*, 21(1). 23-43.
<https://doi.org/10.1080/13629395.2015.1081452>

Tadros, S. (2012). **Egypt military's economic empire.**

[website]. Retrieve 2024, June 9

from <https://www.aljazeera.com/features/2012/2/15/egypt-militarys-economic-empire>

The Arab Republic of Egypt: Presidency. (n.d.). **The Supreme**

Council of the Armed Forces. [website]. Retrieve

2024, April 15 from <https://www.presidency.eg/en>

Zahid, M. (2010). The Egyptian nexus: the rise of Gamal

Mubarak, the politics of succession and the challenges of the Muslim Brotherhood. **The Journal of North**

African Studies, 15(2), 217-230.

<https://doi.org/10.1080/13629380903105690>